

**JONAVOS VAIKŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „BITUTĖ“
SMURTO IR PATYČIŲ PREVENCIJOS, INTERVENCIJOS IR STEBĖSENOS
VYKDYMO TVARKOS APRAŠAS**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Jonavos vaikų lopšelio-darželio „Bitutė“ (toliau – lopšelis-darželis) Smurto ir patyčių prevencijos, intervencijos vykdymo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas) parengtas vadovaujantis Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. V-190.

2. Aprašo paskirtis – padėti lopšelio-darželio bendruomenei užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms, aplinką, kuri yra psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugi.

3. Aprašas nustato smurto ir patyčių stebėsenos, prevencijos ir intervencijos vykdymą lopšelyje-darželyje.

4. Aprašas remiasi šiais principais:

4.1. į patyčias/smurta būtina reaguoti nepriklausomai nuo jų turinio (dėl lyties, seksualinės orientacijos, negalės, religinės ar tautinės priklausomybės, išskirtinių bruožų ar kt.) ir formos;

4.2. kiekvienas lopšelio-darželio administracijos atstovas, mokytojas, švietimo pagalbos specialistas ar kitas darbuotojas, pastebėjęs ar sužinojęs apie patyčias/smurta, turi reaguoti ir juos stabdyti;

4.3. veiksmų turi būti imamasi visais atvejais, nepriklausomai nuo pranešančiųjų apie patyčias/smurta amžiaus ir pareigų, bei nepriklausomai nuo besityčiojančiųjų ar patiriančių patyčias/smurta amžiaus ir pareigų.

5. Su Aprašu turi būti supažindinti visi lopšelio-darželio bendruomenės nariai.

6. Apraše vartojamos sąvokos:

6.1. **patyčios** – tai psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turinčio asmens ar asmenų grupės tyčiniai, pasikartojantys veiksmai, siekiant pažeminti, įžeisti, įskaudinti ar kaip kitaip sukelti psichologinę ar fizinę žalą kitam asmeniui;

6.2. **žodinės patyčios**: pravardžiavimas, grasinimas, ujimas, užgauliojimas, užkabinejimas, erzinimas, žeminimas ir kt.;

6.3. **fizinės patyčios**: vaiko užgauliojimas veiksmais (pargriovimas, įspyrimas, kumštelėjimas, spjaudymas, daiktų atiminėjimas ar gadinimas, plaukų pešiojimas ir pan.);

6.4. **socialinės patyčios**: įvairūs gąsdinantys, bauginantys gestai, ignoravimas, siekiant parodyti, kad vaikas yra nepageidaujamas ar atstumiamas;

6.5. **elektroninės patyčios**: patyčios vykstančios elektroninėje erdvėje: socialiniuose tinkluose, kitose vietose internete, naudojant mobiliuosius telefonus (nemalonių žinučių arba elektroninių laiškų rašinėjimas, vaiko asmeninio gyvenimo detalių viešinimas, tapatybės pasisavinimas ir pan.);

6.6. **patyčias/smurta patiriantis vaikas** – vaikas, iš kurio yra tyčiojamasi, prieš kurį smurtaujama;

6.7. **besityčiojantysis/skriaudėjas** – vaikas ar suaugęs, inicijuojantis patyčias/smurta ir/ar prisidedantis prie jų;

6.8. **patyčias/smurta patiriantis suaugęs** – administracijos atstovas, mokytojas, švietimo pagalbos specialistas ar kitas darbuotojas, iš kurio tyčiojasi/prieš kurį smurtauja vaikas (-ai);

- 6.9. **patyčių/smurto stebėtojas** – asmuo, matantis ar žinantis apie patyčias/smurta;
- 6.10. **patyčių/smurto prevencija** – veikla, skirta patyčių/smurto rizikai mažinti, imantis įstaigos bendruomenės narių (vaikų, administracijos atstovų, mokytojų, švietimo pagalbos specialistų, kitų darbuotojų, tėvų (globėjų, rūpintojų) švietimo, informavimo ir kitų priemonių;
- 6.11. **patyčių/smurto intervencija** – visuma priemonių, taikomų visiems patyčių/smurto dalyviams (patiriantiems, besityčiojantiems, stebėtojams), esant poreikiui, įtraukiant ugdytinių tėvus (globėjus, rūpintojus);
- 6.12. **patyčių/smurto prevencijos ir intervencijos stebėseną** – patyčių/smurto situacijos lopšelyje-darželyje stebėjimas, renkant, analizuojant faktus ir informaciją, svarbią šio reiškinio geresniam pažinimui bei valdymui, reiškinio tolimesnės raidos ir galimo poveikio prognozavimas.

II SKYRIUS SMURTO IR PATYČIŲ STEBĖSENA, PREVENCIJA

7. Patyčių/smurto prevencijos ir intervencijos planavimu, organizavimu ir stebėseną rūpinasi lopšelio-darželio direktorius, direktoriaus pavaduotojas ugdymui, Vaiko gerovės komisijos nariai, grupių mokytojai, o prevencijos vykdyme dalyvauja visi įstaigos bendruomenės nariai.
8. Lopšelio-darželio direktorius tvirtina Aprašą, kontroliuoja jo vykdymą, paveda Vaiko gerovės komisijai imtis priemonių, kad laiku būtų suteikta pagalba vaikui, kurio atžvilgiu buvo taikytas smurtas, prievarta, seksualinio ar kitokio pobūdžio išnaudojimas, ir apie tai informuoja suinteresuotas institucijas.
9. Lopšelio-darželio direktoriaus pavaduotojas ugdymui organizuoja Aprašo parengimą, pristatymą bendruomenei bei vykdymą, apie smurto, prievartos ar išnaudojimo atvejus nedelsdamas informuoja lopšelio-darželio direktorių.
10. Aprašo įgyvendinimą koordinuoja Vaiko gerovės komisijos nariai, kurie kasmet:
- 10.1. inicijuoja ir koordinuoja anoniminės vaikų apklausos vykdymą ir apibendrina jos rezultatus;
- 10.2. surenka apibendrintus duomenis iš grupių mokytojų dėl lopšelyje-darželyje fiksuotų pranešimų apie patyčias/smurta ir atlieka jų analizę;
- 10.3. remiantis apklausos ir pranešimų apie patyčias analizės duomenimis, rengia patyčių/smurto prevencijos ir intervencijos priemonių planą;
- 10.4. aptaria turimą informaciją, svarsto prevencijos ir intervencijos priemonių taikymo plano turinį Vaiko gerovės komisijos posėdyje;
- 10.5. teikia siūlymus lopšelio-darželio vadovui dėl patyčių/smurto prevencijos ir intervencijos priemonių įgyvendinimo, darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo patyčių/smurto prevencijos ar intervencijos srityje ir kitais klausimais.
11. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojai kasmet išanalizuoja ir apibendrina turimus pranešimus apie patyčias/smurta, informuoja Vaiko gerovės komisijos pirmininką apie taikomų prevencijos ir intervencijos priemonių rezultatus grupėse, teikia kitą svarbią informaciją, susijusią su patyčiomis/smurta.

III SKYRIUS SMURTO IR PATYČIŲ INTERVENCIJA

12. Visais įtariamų ir realių patyčių/smurto atvejais kiekvienas lopšelio-darželio darbuotojas nedelsiant reaguodamas (vadovaudamasis pokalbio su vaiku, galimai patyrusiu smurta ypatumais) (Priedas Nr.4):
- 12.1. įsikiša įtarus ir/ar pastebėjus patyčias/smurta – nutraukia bet kokius tokį įtarimą keliančius veiksmus;
- 12.2. jei vaikui reikia pagalbos, kreipiasi į pagalbą galinčius suteikti asmenis (tėvus (globėjus, rūpintojus), lopšelio-darželio darbuotojus ar institucijas (pvz., policija, greitoji pagalba);
- 12.3. socialinį pedagogą apie įtariamą ir/ar įvykusias patyčias/smurta;
- 12.4. tiesiogiai informuojant socialinį pedagogą apie įtariamą ir/ar įvykusias patyčias (ar elektronines patyčias), kartu pateikia užpildytą pranešimo apie patyčias formą (Priedas Nr. 2).

13. Socialinis pedagogas, gavęs informaciją apie įtariamą ir/ar įvykusią patyčią/smurta:
 - 13.1. išsiaiškina situaciją, nustato, ar tai patyčių/smurto atvejis;
 - 13.2. organizuoja individualius pokalbius su patyčių/smurto dalyviais, informuoja tėvus (globėjus, rūpintojus), esant poreikiui kviečia juos dalyvauti pokalbiuose;
 - 13.3. vykdo tolesnę patyčių/smurto situacijos stebėseną;
 - 13.4. registruoja Patyčių registracijos žurnale (Priedas Nr.1);
 - 13.5. kartojantis smurto ar patyčių situacijai, informaciją perduoda Vaiko gerovės komisijos pirmininkui ir pateikia visas turimas užpildytas formas.
14. Vaiko gerovės komisija, įvertinusi turimą informaciją:
 - 14.1. numato veiksmų planą (gali būti individualūs pokalbiai su skriaudėju, skriaudžiamuoju, stebėtojais, kt. priemonės), supažindina su jo nevykdymo pasekmėmis skriaudėją ir jo tėvus (globėjus, rūpintojus), esant poreikiui koreguoja veiksmų planą;
 - 14.2. informuoja lopšelio-darželio direktorių apie esamą situaciją;
 - 14.3. vykdo plane numatytas veiklas, stebi, analizuoja, organizuoja pakartotinius susirinkimus situacijos įvertinimui;
 - 14.4. sužinojus apie smurtą artimoje aplinkoje ir ypatingu atveju (esant fiziniam smurtui) arba jeigu numatytas veiksmų planas teigiamo rezultato neduoda, smurto ir patyčių sustabdyti nepavyksta, informuoja lopšelio-darželio direktorių apie būtinybę informuoti Vaiko teisių apsaugos skyrių, policiją, specializuotos kompleksinės pagalbos centrą.
15. Lopšelio-darželio direktorius, gavęs informaciją apie administracijos atstovo, mokytojo, švietimo pagalbos specialisto ar kito darbuotojo patiriamą patyčią/smurta, arba jiems pasityčiojus/smurtavus prieš vaiką, paveda Vaiko gerovės komisijai ar(ir) asmeniui atsakingam už priešsmurtinę veiklą lopšelyje-darželyje imtis priemonių.
16. Patyčias/smurta patiriantis vaikas ar patyčių/smurto stebėtojas, matęs ir žinantis apie patyčias/smurta, nedelsiant informuoja bet kurią ugdymo įstaigos darbuotoją, kuriuo pasitiki.
17. Patyčias/smurta patiriančio vaiko tėvai (globėjai, rūpintojai) arba, žinantys apie lopšelyje-darželyje vykstančias patyčias/smurta, nedelsiant informuoja grupės mokytoją ir/ar direktorių, direktoriaus pavaduotoją ugdymui, pagalbos mokiniui specialistus apie vaiko patiriamą patyčias/smurta jiems patogiu būdu (telefonu, elektroniniu laišku, žinute ar asmeniškai).

BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

18. Visi dokumentai, esantys vaiko asmens byloje, ir duomenys, susiję su vaiku ir jo asmeniniu gyvenimu yra konfidencialūs ir naudojami tik tiek, kiek tai būtina atsakingiems fiziniams ar juridiniams asmenims atlikti pavestas funkcijas, užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus.

PRITARTA

Mokytojų tarybos posėdyje 2023 rugpjūčio 30 d.
protoliniu nutarimu Nr. 3R-188

**JONAVOS VAIKŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „BITUTĖ“
PRANEŠIMAS APIE PATYČIAS**

Pranešimo data _____

Bendrieji duomenys:

Kam pranešta apie patyčias:	
Kas pranešė apie patyčias:	
Kada įvyko patyčios (data, val.):	
Kur įvyko patyčios:	
Kokia patyčių forma naudota ar įtariama, kad buvo naudota:	
☐ Žodinės: pravardžiavimas, grasinimas, ujamimas, užgauliojimas, užkabinėjimas, erzinimas, žeminimas;	
☐ Fizinės: vaiko užgauliojimas veiksmais (pargriovimas, įspyrimas, kumštelėjimas, spjaudymas, daiktų atiminėjimas ar gadinimas, plaukų pešiojimas ir pan.);	
☐ Socialinės: įvairūs gąsdinantys, bauginantys gestai, ignoravimas, siekiant parodyti, kad vaikas yra nepageidaujamas ar atstumiamas;	
☐ Elektroninės: patyčios vykstančios elektroninėje erdvėje: socialiniuose tinkluose, kitose vietose internete, naudojant mobiliuosius telefonus (nemalonių žinučių arba elektroninių laiškų rašinėjimas, vaiko asmeninio gyvenimo detalių viešinimas, tapatybės pasisavinimas ir pan.).	
☐ Kiti pastebėjimai (įrašyti) _____	
Ar yra žinomas tokio elgesio pasikartojamumas:	

Duomenys apie patyčių dalyvius:

Vaiko, <u>patyrusio patyčias</u> vardas, pavardė, amžius:	
Vaiko/-ų, <u>kuris tyčiojosi</u> vardas, pavardė, amžius:	
Vaiko/-ų, <u>stebėjusio patyčias</u> vardas, pavardė, amžius:	
Kiti suaugę asmenys:	

Išsamesnė informacija apie įvykį:

--

Mokytojo ar kito darbuotojo elgesys šioje patyčių situacijoje:

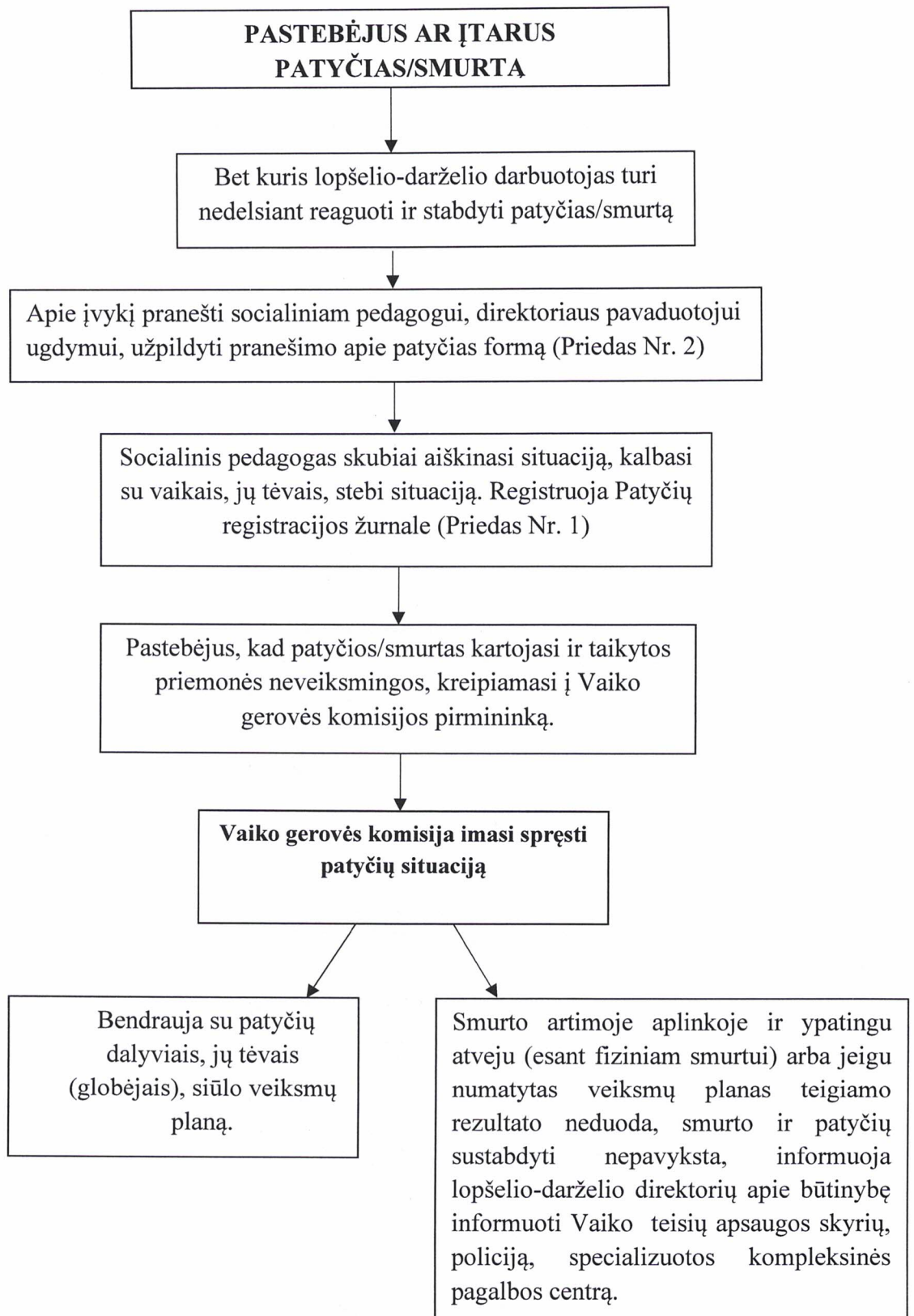
--

Veiksmų po įvykio, planas su:

Vaiku patyrusiu patyčias:	
Vaiku, kuris tyčiojosi:	
Stebėtojais:	
Patyčių dalyvių tėvais:	
Kitais lopšelio-darželio darbuotojais:	
Kita (įrašyti):	

Patyčių registracijos žurnale Nr. _____

**JONAVOS VAIKŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „BITUTĖ“
REAGAVIMO Į PATYČIAS/SMURTĄ IR PAGALBOS JIEMS ĮVYKUS PLANAS**

LOPŠELIO-DARŽELIO DARBUOTOJO POKALBIO SU VAIKU, GALIMAI PATYRUSIU SMURTA, YPATUMAI

Lopšelio-darželio darbuotojas, įtaręs ar pastebėjęs galimo smurto prieš vaiką požymius vaiko kūne, elgesyje, emocijose ar vaiko atstovų pagal įstatymą bendravime su vaiku, turėtų susirūpinti ir pasidomėti, kas jam nutiko. Kalbėdamas su vaiku lopšelio-darželio darbuotojas turėtų atkreipti dėmesį į kai kurias pokalbio ypatybes:

✓ sudaryti kiek įmanoma saugesnes ir patogesnes pokalbiui sąlygas (kalbėtis asmeniškai, be kitų asmenų), kad vaiko nerimas sumažėtų;

✓ atsisėsti šalia vaiko arba jam patogiu atstumu viename akių lygyje (nerekomenduojama sėdėti už stalo vienas priešais kitą);

✓ klausti vaiko, kas jam nutiko, užduodant atvirus klausimus (pvz.: „Šiandieną pastebėjau mėlynės ant tavo kojų. Kas atsitiko?“ Neklausti: „Ar čia tam tikras asmuo tau mėlynės padarė?“);

✓ ramiai išklausti vaiką, nepertraukinėti, leisti pasakyti, kiek vaikas nori/gali; neprarasti savitvardos: matydamas, kad suaugusysis, kuriam vaikas atsiskleidė, išsigando, supyko ar pasibaisėjo, gali išgąsdinti vaiką, jis gali daugiau nebepasakoti arba atsiimti savo žodžius;

✓ tikėti vaiku: jei vaikas prabilo apie smurtą, jis parodė pasitikėjimą suaugusiuoju. Jei vaikas išgirs abejonę, ar jis sako tiesą, daugiau gali nieko nebesakyti, ir smurtas gali tęstis toliau;

✓ nuraminti vaiką, palaikyti jį: vaikui atskleisti smurtą, veikiausiai, reikėjo sukaupti daug drąsos. Svarbu jam perteikti žinią, kad jis gerai pasielgė kreipdamasis pagalbos (pvz., „gerai, kad tu man pasakei apie tai“, „man gaila, kad tau taip atsitiko“);

✓ nekaltinti, nesmerkti, nekritikuoti vaiko: svarbu yra vaikui perduoti vienareikšmišką žinią, kad jis nėra kaltas dėl patirto smurto, už tai yra atsakingas žmogus, kuris elgėsi neleistinai;

✓ skatinti vaiką pasidalinti savo išgyvenimais, jausmais: tikėtina, kad vaikas patiria daug įvairių jausmų ir išgyvenimų: baimę būti kaltinamu, baimę dėl smurtautojo keršto, gėdą, kaltę ir kita, kurie jį slegia;

✓ klausiant, kalbant vartoti suprantamus vaikui žodžius, sąvokas, atitinkančias vaiko amžių, pažintinius gebėjimus ir supratimą, specialiuosius ugdymosi poreikius;

✓ suprasti, kad vaikas gali būti emociškai prisirišęs prie smurtavusio prieš jį asmens (pvz., jei vaiką seksualiai tvirkino tam tikras asmuo, vaikas gali išgyventi labai prieštarigus jausmus – meilę smurtautojui ir neapykantą jam už padarytą skriaudą), vengti jį kaltinančių, vertinančių ar nukreipiančių klausimų, teiginių;

✓ patvirtinti vaikui, kad jis gerai padarė pasakęs apie patiriamą smurtą;

✓ pokalbio metu patikinti vaiką, kad smurtas prieš jį – ne jo kaltė, o smurtautojo atsakomybė;

✓ klausytis vaiko ir sąžiningai atsakyti į jam kylančius klausimus: vaiką gali kankinti nežinia dėl savo ateities, smurto atskleidimo pasekmių. Svarbu patikinti vaiką, kad bus stengiamasi užtikrinti jo saugumą, tačiau nežadėti to, ko nėra galimybės išpildyti (pvz., nereikėtų vaikui sakyti „Tavo mama nenusimins“);

✓ paaiškinti vaikui (atsižvelgiant į vaiko amžių ir supratimą), kas vyks po to, kai jis pasisakė, kokių veiksmų imsis lopšelio-darželio darbuotojas vaikui apsaugoti;

✓ būti prieinamu vaikui, nepalikti jo vieno su savo problema, mintimis ir jausmais.

Rekomenduojama vaiko papasakotas smurtinės situacijos detales užrašyti kaip įmanoma tiksliau, cituojant vaiko kalbą: kada prasidėjo smurtas, kas tai darė, kas apie tai žino/žinojo, kam vaikas yra dar pasakojęs ar (ir) kodėl nepasakojo, kokie, vaiko supratimu, buvo smurtautojo motyvai, kaip vaikas jautėsi po smurtinio įvykio. Lopšelio-darželio darbuotojas turėtų įvertinti, kiek vaiko pasakojimas galimai realistiškas, ar vaiko nurodomos aplinkybės, faktai atitinka sužalojimų turinį, sunkumą (pvz., ant vaiko rankos matoma suaugusiojo asmens plaštakos dydžio mėlynė, o vaikas sako,

kad jam per ranką sudavė penkiametis brolis). Svarstyti apie vaiko patiriamą smurtą galima, kai vaiko sužalojimai yra neįprasti, jo pasakojimas atrodo neįtikinamas. Svarbu prisiminti, kad smurtą patyrę vaikai dažnai nepripažįsta, kas ir kaip prieš juos smurtavo, dėl įvairių priežasčių: galvoja (ar yra įtikinti), kad yra patys kalti dėl tokio elgesio su jais; nori būti ištikimi savo smurtautojui; bijo smurto atskleidimo pasekmių ar pan.

Kalbantis su vaiku neleistina:

- ✓ žadėti tai, ko nebus galimybės ištesėti, pvz., „tau daugiau nieko blogo nenutiks“;
- ✓ versti vaiką detaliam pasakoti apie patirtą smurtą. Svarbu leisti jam kalbėti tiek, kiek jam norisi;
- ✓ vertinti ir klausinėti vaiką apie jo jausmus smurtautojui;
- ✓ klausiti vaiko, kodėl jis anksčiau nesakė / nesipriešino smurtautojui; tai vaikui gali sustiprinti kaltės jausmą; jei yra žinoma, kas yra smurtautojas, leisti jam susitikti su vaiku; šiuos klausimus turi spręsti policija ir (ar) vaiko teisių apsaugos skyrius, specializuotos kompleksinės pagalbos centras;
- ✓ leisti vaikui atsiskleisti prie kitų vaikų. Reikia saugoti ir gerbti jo privatumą, neatskleisti ir neaptarinėti informacijos su įvykiu nesusijusiems asmenims.

SVARBU: lopšelio-darželio darbuotojo įtarimai dėl vaiko galimai patiriamo smurto nėra įrodymai. Įrodymų rinkinys – teisėsaugos specialistų kompetencija.

Skubia vaiko apsauga būtina pasirūpinti, kai:

- ✓ kyla akivaizdus pavojus vaiko fizinei, psichinei sveikatai;
 - ✓ nėra maisto, vaikas badauja;
 - nesaugu dėl higienos stokos (pvz.: tikimybė infekcijoms, nes nėra geriamo vandens ir pan.);
 - dėl psichikos sveikatos sutrikimų paūmėjimų vaiko atstovai pagal įstatymą nėra pajėgūs pasirūpinti vaiko fiziniais, psichologiniais, socialiniais poreikiais;
 - yra tikimybė, kad vaiko atstovai pagal įstatymą, vartojantys psichoaktyvias medžiagas (alkoholį, narkotikus) ir apsvaigę nuo jų, artimiausiu metu nesiliaus to daryti.
-